

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Pauli Segneri S. J. Instructio [!] Poenitentis,
Confessarii, Et Parochi**

Segneri, Paolo

Augustae Vindelicorum ; Dilingae, 1696

Caput VII. Quæ ratio, quisve modus tenendus Parocho Concionibus sacris,
ut quàm maximè salutare sint?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-52749](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-52749)

timore magno, non solum salutis ipsorum, sed & tuæ, quoscunque navi tua vehis, & sic confide. Sic enim vero tu quoque intrabis. Hæc est vera, sed & unica fiducia.

(a) Pf. 140. 4. (b) If. 30. (c) If. 58. 1. (d) Act. 10. 9. (e) Prov. 19. 11. (f) Abul. in Matth. tom. 5. fol. 50. c. 11. (g) S. Bern. l. 4. de Consid. c. 1. Senec. de Benefic. l. 7. c. 13 (h) 23. 9. 4. c. Sicut non est. (i) If. 55. 11. (k) Jer. 26. 3. (l) 32. 9. 2. c. Ancillam & de Penit. dist. 7. c. Nemo. S. Greg. Moral. l. 20. c. 18. (m) Act. 2. (n) dist. 38. c. Si Laicis. (o) dist. 61. c. Miserum est. (p) Ep. 4. (q) dist. 36. c. Qui Ecclesiasticis. S. Euseb. (r) S. Bern. de Consid. l. 4. (s) S. Prosper de vita contempl. l. 1. c. 20. S. Greg. Pastor. S. Hil. l. 8. de Trin. 8. Ibid. l. 3. Sent. S. Chrys. ho. 6. in epist. ad Philipp. (t) S. Aug. con. Stoic. & Epist. c. 2. (u) 2. Paral. 3. 16. Jer. 52. 20. Abul. in Paral. t. 2. c. 3. 9. 23. (x) S. Greg. Moral. l. 22. c. 16. (y) Eccli. 32. 21. (z) Barb. de offic. Par. c. 4. n. 2. 2. (aa) t. 2. 9. 97. art. 3. ad 1. (bb) dist. 8. c. Consuetudo. (cc) S. Greg. Mor. l. 22. c. 16. (dd) dist. 8. c. Si consuetud. (ee) Zonar. in Can. Ap. 58. (ff) Eccli. 37. 27. (gg) Eccli. 32. 1.

CAPUT VII.

Quæ ratio, quisve modus tenendus Parocho in sacris Concionibus, ut quam maximè salutare sint?

Uo potissimum sunt, quæ faciunt, ut insignia quædam specimina gladius edat; si & nobili ac tractabili è metallo constitutus sit; & robusta ac prompta manu brachiisque vibretur. Hæc eadem sunt, quæ faciunt, ut insi-

gnia opera efficiat Dei verbum, quod est ille gladius, qui acie sua exacuta eo pertingere potest, ut partem hominis brutam ab illâ dividat, quæ spiritualis est: *Pertingens usque ad divisionem animæ ac spiritus.* (a) Pastoris industria parte suâ conferre debet tam delectum materiæ, quàm ejus tractandæ rationem, quæ sunt metallum ex quo gladius conflatur; debet autem & Gratia jungere virtutem suam, profundè in animum insculpendo aut imprimendo illas veritates, quæ se solis ultra aures non penetrarent: atque hæc est vis brachij.

I.

Quod jam ad delectum materiæ attinet, quæ docenda est, melius vobis quidpiam subministrare, aut indicare non possem, quàm quod rot laudatissimæ Institutiones Catecheticæ suggerunt, quæ sunt optimæ huius metalli fodinæ. Illud tantum addere possum, quod ad metalli missionem spectat (ad expositionem inquam) materiam proponendam duplicis maximè generis esse posse, sive quæ ad usum refertur, sive quæ in spectando tantum, & cognoscendo consistit: quæ inquam vel tradit, quid fide tenendum sit homini Christiano, vel præscribit, quid faciendum. Circa primi generis materiam advertendum est, in explicandis certis dogmatibus, salutaribus quidem, sed subtilibus, ne proponantur nimis generatim, & velut extra omnem materiam; sic enim illa velle docere perinde esset, ac respirandi facultatem velle pascere aëre tam puro subtilique, ut ad an-

heli-

helicum recipiendum haudquaquam
sufficiat. Hac de causa, quemadmo-
dum in superandis altissimorum mon-
tium jugis, ne spiritus intercludatur, ne-
cesse est spongijs aquâ imbutis aërem
identidem condensare; ita exemplis, si-
militudinibus, comparationibus popu-
laribus, & ad vulgi captum factis opus
est velut sensiles reddere rudi plebi veri-
tates de rebus altissimis, in quibus intel-
ligendis multum illa semper laborabit,
etsi scitu sint quàm maximè necessariae.
Et en ejus rei paradigma. Siquis audi-
toribus suis dixerit, Gratiam sanctifican-
tem, quam dicimus, qualitatem quan-
dam esse divinam, quæ mirum quendam
splendorem animæ conciliet, rectè is
quidem, ac verè dicit, sed parùm ad-
huc intelligitur. Sed si, ubi hoc asse-
ruerit, subjunget etiam, quòd sicut fer-
rum, etsi naturâ suâ frigidum, rubigino-
sum, grave ac slecti nescium, mox ta-
men ac ardenti fornaci injicitur, ita
ignescit, ut non jam ferrum, sed ignis
videatur, sitque momento pellucidum,
tractabile, & ad formam quamlibet re-
cipiendam idoneum; ita & anima na-
turâ suâ tam lenta, tam frigida, ac im-
perfecta in agendo, mox ac divinæ &
sanctificantis gratiæ virtute repleta, in-
timèque penetrata fuerit, Divinam na-
turam sic induat, ut nullo se negotio at-
tollat ad producenda opera summè ad-
miranda, altissima, ac omnes suas vires &
facultates sibi congenitas multùm ex-
cedentia; si inquam ita, quod proposuerat,
declaret, non verùm solum dicit, sed
faciet etiam, ut Audientes re intellecta
permoveantur, valdeque excitentur ad

acquirendum bonum illud, quod
non obscure cognoverint. In id pro-
de Pastor sacer industria singulari
cumbat, ut in explicandis Religionis
nostræ Mysterijs ita verberet, ut illi
modi similitudinibus, ac comparationibus
cuilibet, quantumcunque habeat
ac tardo, reddat captu facilis; id
nisi faciat, oleum planè atque opus
perdet; haud aliter ac frustra tempo-
reret Belli dux, qui cum munimentum
aliquid ex hoste capere vellet, nunquam
tamen illud tormentis proximè adhaerens
verberaret, sed longiore tantum in-
vallo. Hinc in legendi novæ legi-
vitæ Christi historia deprehendes quo-
que, quàm familiares Christo Servo
nostro Parabolæ, seu comparationes fu-
erint: *Sine parabolis non loquebatur* etc.
non solum quia apud Palæstinos cer-
earum usus erat, sed multò maximè pro-
pterea, quòd cum ille inaudita ad eum
diem, & recondita arcana revelare do-
beret, *eructare abscondita in constitutione*
Mundi. (c) res posceret, ut tumbrudibus
et comparationibus modò Palæstina
modò seminantiis, modò Piscatoris, ali-
vitis, aliarumve rerum similitudinibus,
omnium sensus cadunt, familiares
doctrinas illas redderet, sic ut hæc
vel intelligerent, vel, si minima adhaer-
bantur (id quod crebrò ob ipsarum
ditatem futurum erat) occasionem
tem ininterrogandi haberent, easque
Parabolas explicari rogarent. *Ecce
nobis parabolam istam.* Ubi promissa
probatas Authoribus ejusmodi similitu-
dines quis repererit, eas excerptas, ut
occurrant in tempore, & animum ad
faci-

SEGNE
Concordes
Instruere
Poenitent
Confessari
Parochi

series excogitandas informant; ut non raro Martibus accidit, quæ etiam non id agentes, proles similes vultu gignant ijs imaginibus, quæ earum oculis domi in conclave crebro obversantur.

Alterum rerum in institutionibus tractandarum genus ad mores & usum referatur: in his ut utiliter proponantur, magnopere necesse est descendere ad singularia. Hoc quoque documentum exemplis clarius reddam. Si quis igitur exempli gratiâ dicat, occasiones pravas esse fugiendas, Auditores veritatem hanc integram quodammodo glutunt, quin ullo inde sensu afficiantur, haud aliter ac qui granum sinapi non contritum devoraret. At ubi ille distinxerit duplex occasionum genus, quantum ab hæc sit remota, proxima aliæ; addideritque, quod si has illarum ædes frequentando non tamen nisi raro admodum ibi delinquat, hæc illi sit occasio remota duntaxat: si autem easdem frequentando nunquam serè non peccet, ea sit occasio proxima, sic ut lege divina non dispensabili teneatur pedem ultra eò non inferre, hæc veritas sensum intimè afficit, & instar grani piperis, non tantum comminuit, sed in minutissimos pulveres contusi, vim suam vel in oculos exerit. Atque hæc est ratio id præstandi, quod à Pastoribus Deus exigit, ut Populis eorum fidei commissis non præparent tantum salutis semitam, eaque planam reddant, sed etiam ubi res postulat, velut lapidibus sternant. Sceleris quidem, hoc est, ad rem præsentem idoneis. *Prepara-
re viam Populo, planam facite iter, ele-
gate lapides.* (d) Plana autem redditur

R. P. Segneri Institutio Parochi.

semita, cum in differendo procul habeatur arduitas illa ac subtilitas, quæ à facili veri cognitione retardat. Scenitur verò lapidibus ad id lectis, cum ita res pertractantur, sicut eorum, ad quos verba fiunt, indoles ac genius exigant; nec enim eadem omnes juvant. Atque hæc eadem ratio quoque est solandi, & abstergendi lacrymas Ecclesiæ, quibus illa inundat, dum videt quotidie tantum filiorum suorum numerum emori, si non panis defectu (nam hunc non desunt qui prædicando persigant) saltem eorum penuriâ, qui eundem frangant: pauci enim sunt, qui prædicando panem ita comminuant, ut etiam minus robustæ maxillæ illi mandendo pares sint. *Pan-
vult petierunt panem, & non erat qui fran-
geret eis.* (e) Magni semper feci iudicium viri insignis, qui in doctis suis Epistolarum Canonicarum Commentarijs scriptum reliquit, quod si major Christianorum adultorum pars æternum pereat (id quod ipse verum censet) ferme hoc inde nasci, quod verbi divini Præcones, non satis considerantes quid agant, crebro quidem de argumentis probatis tractent, sed nimis generatim, quin unquam ad singularia descendant; ad illas inquam sequelas, quæ pro suo cuique statu & conditione ex principijs generalibus essent deducendæ. Ferme enim maxima audientium pars id facere ipsa vel non scit; vel si scit, id in se laboris, aliàs molesti, suscipere non vult, suis humeris accommodandi documentum, quod propositum est, tanquam segmentum panni pretiosi, sed planè integrum; & per ratiocinationem colligendi, quod

G si,

si, verbi causâ, vana est omnis Mundi gloria (ut Concionator pronuntiavit) ratio ergo postulat, ne quis alienâ censurâ, & mordacis à Sodalibus dicti metu, prætermittat servare in Templis reverentiam, ac silentium, cum alij licenter garrunt; crebrò divinis se munire Mysterijs, vitare luxum, in vestibus studere modestiâ, & in his quoque id spectare, ut Deo magis, quàm hominibus placeat. Hæc est ratio multum utilitatis Sacris Concionibus afferendi, suppleri magnâ solertiâ & caritate id, quod audientes vel non possunt, vel non volunt; istud siquidem non est tantum porrigere alicui clavem, quâ in se ipsum intimè penetret, qualis est omnis correctio opportuna (*clavis apertionis est omnis sermo correctionis.*) (f) sed eam suâmet etiam manu circumagere, & illud aperire ostium, quo potissimum intrare oportet.

Hoc autem si ita est, semper magis perspicuum sit, quàm non sint justæ excusationes, quarum ante meminimus; satis nimirum suo muneri facere Parochum, si sub sacri jejuniij dies aliquem evocet, qui subsidiariam in concionibus ad Populum operam præstet. Egregiam enimvero excusationem! sic non solum abunde non prospicit suæ plebi, sed ne quidem quantum satis est: eâ in primis causâ, quia si non nisi semel toto aâni spatio plueret, parum omnino plantis prospectum esset, quas oportet nutrire. Deinde quia pluvia hæc non semper est, qualis desideratur. Non est inquam ejusmodi, quæ telluris viscera penetret; tam parum enim rude vulgus his ex Concionibus intelligit, ut domum secum

nihil auferat. Si Mater eum tenella prole non balbutiet, nunquam hæc linguam articulatas in voces lolveret. Hocque hoc est ingenium illud e molumentum, quod existit ex institutione ipsorum Patrochorum, quod non solum magis continua, sed magis etiam fructuosa; quia magis se demittit ad specialia, de quibus etiam rectius agunt, qui familiarius plano ex loco differunt ut Patres, quàm qui ex altiore tonant, ut Fratres. *Oportet eum, qui instruit Animas vales, esse talem, ut pro ingenio discipulorum se ipsum possit aptare, & verbi ordinem pro audientis capacitate dirigere.* (g) que est S. Petri doctrina, ad eos in rubicem ducendos, qui majori sibi gloriæ ducunt, & Auditores eos admirentur ut doctos, quàm si intelligant tanquam pios.

Quoniam hic quoque ferri potest, mus extra medium, & ab uno extremo declinare ad alterum, sic ut ne nimis parum dicamus, dicamus nimis multum. Et quidem ire extra limites possumus duplici modo, si nimirum non attendamus satis, quid, & ad quos dicamus. Materiam ipsam dissertationum quod spectat, cavet quisq; ne ad minuta nimis & specialia descendat in genere lubrico, ne id quod cadat, quod Equiti illi animoso, qui cum Dracone vulnerasset, per ipsam, quæ pugnam infixerat, hastam veneni in se partem derivavit. Illud saltem mereri potest, ne inexpertæ adhuc rotati mentes ejusmodi discant, quod doceri debebant, neve ejusmodi variis lerendi vivis nimum coloribus rem comprimens, & exemplis utens, damni aliquid afferat audientibus puellis, quæ con-

SEGNE
Concionibus
Instruere
Poenitentiam
Confessari
Parochi

jugibus erat profutura. Idem helleborus (h) qui Turturi cibis est, venenum est Columbarum. Monendum hic & illud, ut omnis dictio sit probe morata, à qua procul sint omnes nugæ, joci, facetiæ, ineptiæ, quæ ut decore planè adversantur, quò magis id spectant, ut oblectent audientes, tanto plus de autoritate & æstimatione tollunt differenti, tanquam is eo sit Pastorum è genere, qui quas profuturis herbis pascere oves non potest, cantu & fistula velit exaturare. Hoc de modo, in rebus proponendis tenendo. Quod attinet ad eos, ad quos verba fiunt, caveat quisque, ne unquam oratio ærtum aliquem sibi pro meta præfigat, sic ut audientes facillè advertant, quisnam petatur. Hoc si fiat, nimium quantum dicenti decedit de æstimatione, aut saltem de amore ac benevolentia auscultantium. Eadem etiam ratione omnis fructus perit, cum utilitatis nihil afferre possint verba, quæ animo à dicente abalienato excipiuntur. *Repuante natura à nihil medicina proficiet.* (i) Dixi, plurimum decedere de æstimatione: maledicus enim vix quidquam distare censetur à malefico: maximè, cum pronum est suspicari, vindictæ spiritu Parochum impelli, privatas offensas in publico dissimulare non valentem. Dixi etiam, amoris iacturam fieri; multi enim Agnatorum, Amicorum, & quoquo modo cum læso conjunctorum animo à dicente alienantur. Unde eadem ejusmodi Præconis sacri fors est, quæ Satyras textentium; qui ne argutum aliquod dictum tacendo amittant, non unum eo

prolato sibi inimicum efficiunt. Atque hac ratione ejusmodi reprehensiones, etsi ceterà salutare, admittuntur ut ictus ab adversario, qui velit lædere, non tanquam à Chirurgo, qui velit sanare.

Hæc ubi quis vitaverit, id sibi quam maximè cordi habere debet, ne pudeat pigeatve ipsum, sæpius inculcare certas quasdam veritates fundamentales, quas altè inhæere animis momenti & emolumenti est longè gravissimi. Aliàs semel duntaxat per anni decursum illorum meminisse, perinde foret, ac de ijs penitus tacere, cum non aliud esset, quam anulum signatorium ceræ imponere, sed non premere. *Prædica verbum; in sua opportune, importune.* Sine hac crebrò iterata inculcatione nihil proficitur: neque enim cadunt muri Iericho, si semel tantum Sacerdotes circumstant, non terretur audacia, non emendantur abusus, non convelluntur, destruantur, dissipantur certa axiomata noxia, quæ tam multorum animis altè ac tenaciter inhærent, quæ tamen convellere tenetur Parochorum quilibet, qui ad id vocatus, ut sociam Episcopo operam jungat, hoc quoque ad opus vocatus censendus est, ut cum illo evellat, & destruat & disperdat & dissipet, quidquid noxiarum herbarum ac stirpium suo in agro incipit pullulare, quæ toties evulsæ, toties renascuntur. Nec est, cur quis terretur se sinat tædio, quo facillè affici Auditores solent, cum toties eandem sibi veritatem, velut recoctam crambem, proponi audiunt: mox enim in ipsos retorqueri potest querela & accusatio, re-

ponderique; æquum omnino esse, ut sapiens olitor non ante desinat extirpare ex horto cicutam, quam illa desinat repullulare; nec prius remedia omitantur, quam morbi cessent; non prius; reprehensionibus absteineatur, quam peccare alij desinant. *Nunquam satis dicitur, quod nunquam satis dicitur.* (k) Quin imò sancta ista importunitas tandem evadit haec omniū validissima ad debellanda scelerata longā assuetudine inveterata; eaque causā videmus, quam illa sanctis Doctoribus ætate suā familiaris fuerit. Primus qui hac in re facem ceteris illustri exemplo prætulit, fuit S. Joannes Apostolus, de quo sanctus Hieronymus narrat, quod decrepita in ætate Discipulorum brachia in Templum deportavit, *Nihil aliud per singulas solebat proferre collectas, nisi hoc: Filii, diligite alterutrum.* (l) Nec deinceps ejusmodi exempla desiderata sunt; sed quo quisque divini honoris, & salutis alienæ fuit studiosior, hoc etiam securis prævit diligentius: quos inter minimè postremus est S. Joannes Chrysostomus, vera sacrorum Præconum idea: hic nulla ferè in Homilia non meminit perjuratorum, ebrietatum, blasphemiarum, pomparum vanarum ac luxus, inque ea flagitia non leniter invenitur. Nemo facile dixerit, quantum emolumenti suis sit allaturus Parochus, qui horū vestigijs insisterit: totam Parochiam mutabit in aliam. Ajunt, ut Pavones albi educantur, non nidum tantum, sed omnes parietes loci, in quo ovīs incubant, albo colore inducendos esse. Audire omni ex parte commendari inculcarique studium honestatis,

publici fugam, sedulam sui curam, recundiam, paulatim in nata gratia bus alias cogitationes interit, & hinc dem ope ac operā idem efficitur in minoribus: hi enim & in iudicando in agendo aliā fermè regulā ac normā non utuntur, quam opinionum veteris ætis Majorum, à quibus pendunt, quibuscum semper vivant.

II.

Atque hæc, quam diximus hactenus materia est, ex qua confilandum est prædium; superest brachium, quo ille videndus; gratia inquam divina, quæ sine mne verbum, quod proferretur, sicut sed non plaga. *Nisi enim sit: quædam doctoris lingua exterius in vanum labat.* (m) Quare etsi ad Pastorem Animarum pertineat, nihil non agere, ut doctus instruat, quæ ad dicendum cam fructu conducant: nihil tamen illi vel nimium spei in his reponendum est; prætra quam faciant Oratores præfati, sed omnis omnino fiducia in Deo collocanda; sic ut quisque humanas vult beatitudinas ad eloquentiam & eruditionem convenienter procurandā; sed tantum conditiones, quas Deus ipse requirit sine propositum consequentibus, ut causas, suā virtute efficiat, quæ di producturas. Oratores præfati unum spectant, ut persuasent res, quæ naturæ solius virtutibus effici possunt, absolvere, aut damnare aliquereum, à seditione desistere, tributa reddere, nova fœdera inire. Non est inde mirandum, si tota illorum spes in eis ejus principijs nitatur, Sacri è divinis Oratores id propositum habent, ut

SEGNE
Dono dicitur
Instruere
Poenitentia
Confessari
Parochus

ducant ad res toto naturæ ordine longè superioris, ut sunt Religionis nostræ axiomata sensibus nostris non ignota tantum, sed planè repugnantia. Quis proinde facere potest, ut ista radices agant in corde carneo, cupido, superbo, si Deus non est? Facilius fuit Moyli sua voce mutare virgas in serpentes, aquas in sanguinem, & diem clarum in densissimastenebras, quam Animum Regis ex elato mutare in pium & obsequentem.

Ad obtinendum porro à Deo hoc auxilium, quod tanquam brachium invitum efficere debet omnia, necesse est assuescere se ad illud precibus ardentissimis petendum, adque quam maximè inter sacrificandum. *Oravi Deum Cæli, & dixi ad Regem, (n)* Orandus primò Deus est, subinde verba ad hominem facienda; ut enim tela sursum emissa, dum recidunt, longè profundius hosti vulnus infligunt, quam infligerent, si rectè in eum essent contortæ; sic rationes illæ, quas quis priùs Deo precibus commendàrit, & quasi ad illum in cælum evibràrit, eo dein impetu recidunt, ut nullo satis contumaciæ scuto, aut galea possint eludi. Id quod rectius etiam fit, si Orationi ac precibus jungatur attentæ earum veritatum Meditatio, quæ alijs explicandæ sunt: hac siquidem constare etiam debet oratio, quæ Pastori est necessaria, ut illa doceat, quæ à Deo ipse didicerit. *(o)* Quam enim stragem edere potest machina igniaria igne non concepto? aut quomodo aquas ministrare fons ille potest, qui glaciæ undique contractus sit? ut aliorum quis animis imprimat veritates nostræ Fidei, necesse est,

ut eas ipse intus penetraverit, tamque perfectè, omni dubitatione exclusa, possideat, ut nuda earum contemplatione non contentus, etiam ad usum revocàrit. Secus si fiat, qui aliqua tantùm parte lucidus est, sicut colores, alios illustare non poterit, sicut lux; sed aliena potius ipse luce semper egebit; eoque fiet, ut eodem ignorantie gradu sistant semper Populus & Sacerdos: *Et erit sicut Populus sic Sacerdos.* Denique ex familiari cum Deo conversatione, crebrò iterata Gratiæ petitione, & oraculorum ejus serâ Meditatione proficiet Sacerdos ad sic vivendum, ut non factus minus, quàm verbis, sibi creditos doceat; quæ è re tantum involumenti existit. Sed de hoc alius erit dicendi locus. Nunc istud solùm dico, quòd sicut rectè operando, & bene docendo docetur Populus, quomodo & ipse ex virtute vivere possit ac debeat, ita docendo bene & vivendo malè, docet Parochus quodammodo Deum, quomodo oporteat ipsum damnare. *Bene vivendo, & bene docendo populum instruis quomodo debeat vivere: bene autem docendo, & malè vivendo, Deum instruis, quomodo te debeat condemnare. (p)*

(a) Hebr. 4. 12. (b) Matth. 13. 34. (c) Matth. 19. 33. (d) Is. 62. 10. (e) Corn. à Lapide in Epist. S. Jac. c. 2. n. 13. super illa verba: Superexaltat Misericordiâ iudicium. (f) S. Greg. Past. p. 2. c. 4. (g) 9. 1. c. oportet. (h) Aldrov. l. 15. de avibus. (i) Cels. l. 3. c. 1. (k) Seneca Ep. 27. (l) in ep. ad Galat. 4. 3. c. 6. (m) S. Greg. hom. 30. in Evang. (n) Esai. 2. (o) dist. 36. c. si quis vult. (p) dist. 40. c. Multis.

